

Сергеј Беук

Дом омладине, Београд

ТЕОЛОГИЈА И/ИЛИ (ПОП)КУЛТУРА

РЕЛИГИЈА КРИПТОНА

DOI 10.5937/kultura2379209B

УДК 791.228:741.5

791.221.8

Прегледни рад

Датум пријема: 24. 4. 2023.

Датум прихватања: 1. 6. 2023.

Сажетак: *Од краја тридесетих година 20. века када се формално појављује суперхеројски стилиј, па до најновијих филмских и телевизијских индустријација, увиђамо изузетан утицај ликова и симбола, од којих је најпознатији и свакако најрепозитивнији Супермен са својим ујадљивим надљудским моћима. Овим радом смо желели да осветлимо религијску импликацију различитих аутора која пружа основ за покушај реконструкције оног што бисмо назвали духовном позадином најпознатије лика светског стилија. Пружајући сазнања о историји, митологији, а поготову о религији планете Криптон, усудили смо се да раоизам анализирамо као древну религију, са својим културолошким, геолошким, организацијским и обредним особеностима.*

Кључне речи: *мит, религија, стилиј, Кал-Ел, Криптон, Рао, раоизам, цехови*

Већ је јуче, а знам за суира... Јуче је био Озирис, данас Ра!

Египатска књига мртвих

Свима вам кажем... ваше сујеверје и мнобоштво су лажни.

Постоји само један бој... Рао!

Цаф-Ел

УВОД

Рад који на овом месту представљамо јесте резултат, у великом делу, истраживања које смо презентовали на научној конференцији „Стрип, књижевност и телевизијске серије: нови наративни хоризонти”, а која је била одржана средином 2018. године у простору Дома омладине Београда. Један од циљева

наведеног скупа односио се на анализу и проблематизацију односа стрипа, савремене књижевне продукције и експанзије телевизијских серија које су њима инспирисане. Првобитна идеја аутора овог рада било је истицање потребе за религиолошком интерпретацијом препознатљивих ликова стрип-културе, али и реинтерпретацијом нових, првенствено визуелних наратива кроз филм и телевизијске серије. Истраживање нас је одвело да најпознатијег и најстаријег суперхероја и његове спиритуалне позадине која нам се чинила као важна, али недовољно систематизована област.

Покушали смо да причу о прарелигији Кал-Ела и његових предака представимо на садржински целовит и сврсисходан начин, без наративних усложњавања које доносе идеје мултиверзума и алтернативних историја, с обзиром да се током времена историја Супермена ревидирала кроз стрип како би употпунила његов религијски идентитет, али и историјске наративе који су одредили развој његових карактерних особина. Такође, због енормног броја стрип-издања до којих није било могуће доћи, обрадили смо само она издања које имају директне везе за религијом и културом планете Криптон и града Кандора као верског центра.

Иако са изузетно обимним резервоаром информација о поменутом суперхероју, али уз спорадичне и недовршене идеје о његовој религијској историји, настојали смо да пружимо основна знања о митологији и религији Криптона, са жељом да млади истраживачи, али и будући сценаристи, заокруже и доврше причу о раоизму који, на специфичан начин, представља неизоставан део приче о „најмоћнијем човеку на свету”.

ИСТОРИЈА КРИПТОНА

Реч „Криптон” (грч. *krypton* – скривени), поред тога што означава хемијски елемент (скраћеница *Kr*, атомски број 36) представља и далеку замишљену планету у сазвежђу Андромеде, насељену хуманоидном развијеном расом, такозваним Криптоњанима (*Kryptonians*). Поменута планета орбитирала је око циновске црвене звезде назване Рао (*Rao*), старости од 13 милијарди година и пет пута веће од нашег Сунца,¹ која, након експлозије, уништава планету и сав живот на њој, уз неколико изузетака.

Иако је процењена старост планете између шест и осам милијарди година, људско друштво почиње да се формира тек пре десет хиљада година, уз убрзан и релативно равномеран социјални и технолошки развој.² Пре уништења планете, становништво Криптона живело је у стотинак држава, оснивајући мегалополисе, од којих су неки били изузетне лепоте, као што су Антартички град (*Antartic City*), Криптонополис (*Kryptonopolis*) и други.³

1 Видети: Planet Krypton ‘Man of Steel’ Special Features, <https://www.youtube.com/watch?v=64yro7Ibk68>, 30. 12. 2022.

2 Видети: https://dc.fandom.com/wiki/Krypton#cite_note-1, преузето 13. 11. 2022.

3 Видети: *World of Krypton*. Vol. 1, No 1, July 1979.

Неколико хиљада година након настанка расе супер-људи, планету накратко осваја раса агресивних ванземаљаца под именом Врангови (*Vrangs*), поробивши практично целокупно становништво криптонског континента Лурван (*Lurvan*), користећи их као робове за рад у рудницима дијаманата. Уз помоћ хероја Хату-Ела (*Hatu-El*; предак Супермена и Супердевојке) који је устао против тираније, Криптон се трајно ослобађа непријатеља.⁴

По криптонском рачуњању времена, 9846. године заповедник града-државе Еркол (*Erkol*) покреће грађански рат директним нападом на главни град Кандор (*Kandor*). Кандоријанци, поред почетних губитака, конструишу оружје којим пацифизују нападаче и обнављају градове, након чега Криптонополис постаје главни град.⁵

За општу историју Криптона важно је и појављивање архинепријатеља и космичког пирата Брејнијака⁶ (*Brainiac*) који, дошавши на поменути планету, користи посебан зрак и смањује град Кандор на величину боце, чувајући га у својој летелици. Преживевши катаклизму сопствене планете, становници Кандора су наставили да се технолошки развијају под специфичним артифицијелним околностима, а сам Супермен их, након борбе са Брејнијаком, премешта из непријатељског космичког брода у своју *Тврђаву самоће*.⁷

Алтернативни сценарио катаклизме Криптона пружа нам увид у геолошко стање планете: у неколико хиљада година, уранијумско језгро постаје нестабилно, на шта упозорава научник и иноватор Џор-Ел (*Jor-El*), отац Кал-Ела (енг: *Kal-El*). Без подршке научне заједнице, он не успева да одложи или спречи апокалипсу, већ само да пошаље свог сина на Земљу, за коју је знао да ће пружити оптималне услове за живот и развој детета.⁸

Иако се може навести још доста детаља у оквирима различитих сценарија који су се појављивали током последњих неколико деценија 20. века у вези са Суперменовом родном планетом, основне наративне тачке су јасно оцртане. Можемо рећи да су Криптон и његови становници били слични Земљи и људима на њој, уз, за наше поимање, изузетно дугу техничко-технолошку еволуцију. Планетарна катаклизма изненадно наступа, уништавајући живот, уз изузетак једног, или неколико појединаца који спас налазе на Земљи. Ванземаљске ентитете – Криптоњане одликују изузетна физичка снага, невероватне менталне способности и моћи које вишеструко превазилазе моћи и искуство људи.⁹

4 Видети: *Krypton Chronicles*. Vol. 1, No. 2, October, 1981, преузето 13. 11. 2022.

5 Видети: https://dc.fandom.com/wiki/Krypton#cite_note-1, преузето 13. 11. 2022.

6 У својим првобитним појављивањима Брејнијак је био научник ванредног интелекта, без надљудских способности и посебних моћи, да би након великог броја различитих сценарија, инкарнација, алтернативних и паралелних историја/Универзума постао зелени полу-артифицијелан непријатељ несхватљиве снаге. Види: *Action Comics*. No. 443, January 1975.

7 Castro, A. T. (2015) *Six Things That Plain Don't Make Any Sense About Superman*. In Yeffeth, Glenn (ed.). *The Man from Krypton: A Closer Look at Superman*. BenBella Books, p. 102–103.

8 Видети: <https://dc.fandom.com/wiki/Krypton>, 15. 11. 2022.

9 Видети: Greenberger, R. and Pasko, M. (2010) *The Essential Superman Encyclopedia*. London:

Оно што нас у овом тренутку интересује, како смо у уводу и навели, јесте традиција и религија Криптона, односно духовна позадина сигурно најпознатијег лика популарне културе.

МИТОЛОГИЈА КРИПТОНА

Најзахтевнији и најобимнији академски задатак представљало је истраживање митологије Криптона, јер не постоји јединствен извор којим бисмо барем започели ову тему. Јасно је да сценаристи током протеклих деценија нису имали преку потребу за целовитим митолошким наративом, поготову имајући у виду чињеницу да ни религија није била посебно третирана, поготову на почетку стварања стрипа и првих филмских и телевизијских остварења.

Протоком времена, појављује се интересовање за стварањем културних посебности најпознатијег ванземаљца и његове родне планете – његове личне, али и опште, планетарне позадине расе људи, која је, по многим елементима, била слична нама. Једна од њих је и неопходност постојања мита, као предворја религије *раоизма* кроз које бисмо могли да посматрамо претпостављену древност Криптона и његових становника.

Дакле, на почетку можемо подвући следеће: постојало је време када на Криптону није постојала организована религија, али није било времена без мита. Можда нисмо у стању да реконструишемо све елементе старих криптонских веровања и првих политеистичких култова, међутим, неопходна нам је полазна тачка оног што бисмо назвали, у недостатку бољег појма, митом: „Постоји много појмова које су стари Грци не само дефинисали, већ и заувек именовали, као што су `хибрис`, `иронија` и `трагедија`. Један од њих је и `мит`. Ниједан модеран језик нема адекватну замену за ту реч – она долази са концептом. Од почетка, он није пуки технички или научни термин, већ свакодневни и колоквијални”.¹⁰ Полазећи од ове Пухвелове (*Puhvel*) констатације, узећемо у обзир све нама доступне информације у вези старе религије Криптона и њених утицаја који су оформили култ Раоа и његове потенцијалне верске посебности.

На самом почетку можемо констатовати да не постоји директан писани извор о комплетној криптонској митологији, нити јединствен попис мистичних бића која би такву митологију чинили. Покушали смо да из неколико доступних извора (књиге, стрип, филм, анимација, телевизијске серије) утврдимо барем мисаони оквир у коме су се рађале и развијале есенцијалне религијске идеје које су дефинисали различити аутори и њихови сценарији кроз време.

Иако је релативно једноставно препознати особине митских личности које знамо као Соломона, Херкула, Атласа, Зевса или Ахилеја код суперхероја као што су Супермен и Капетан Марвел, на пример,¹¹ далеко је захтевнији задатак трагати

Titan Books Limited.

10 Puhvel, J. (1987) *Comparative Mythology*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, p. 1.

11 Reynolds, R. (1994) *Super Heroes: A Modern Mythology*. Jackson: University Press of Missis-

за интелектуалном позадином нечег што пројектује или имитира мит, односно, служи као одскачна даска за разумевање религије која довршава мит и започиње сопствени пут религијског.

У општим цртама, историја религије Криптона започиње прото-шаманизмом чије су се основне доктрине преносиле усменим путем, а њега постепено смењује политеизам са мноштвом богова. Интересантно је да раоизам, у својем финалном облику, не негира сопствену политеистичку историју, нити представља опозицију некадашњој верској традицији, већ је пре синтеза шаманистичких, пантеистичких и политеистичких извора и утицаја: „Раоизам је хенотеистичка религија. То значи да приврженост једном богу није негација других божанстава [...] Рао је сматран врховним, док је мноштво других богова само израз различитих манифестација Једног. Религија раоизма укључује пантеон од 14 главних божанстава, 203 полубога и преко 1000 Титана”.¹² Због малог броја посредних и непосредних извора у којима се ова тема актуализује.¹³ навешћемо само неколико најпрепознатљивијих божанстава: Ситона (*Cythonna*, богиња леда), Кара (*Kara*, богиња лепоте), Лора (*Lorra*, богиња младости), Мордо (*Mordo* – бог снаге и виталности), Пламтећа Птица (*Flamebird*, ћерка Раоа и богиња уништења), Ноћно Крило (*Nightwing*, бог таме), Вок (*Vohc* – бог градње), Тел (*Telle* – бог мудрости), Тролијус (*Trolius* – бог ваздуха) и Јуда (*Yuda*, богиња месеца и брака).¹⁴

Према митологији Криптона, на прапочетку је постојао бог сунца Рао који из хаоса ствара ред и светлост. Његови потомци представљали су прве богове иза којих следи читава плејада различитих божанских бића, од којих су, поред Раоа, најпоштованији били Пламтећа Птица, Ноћно Крило и Вок.

Пламтећа Птица, а по моделу хиндуистичког поимања цикличног времена, бива *унишћиватељка* оног што је њен брат Вок стварао. Добивши налог од оца Раоа, она својим разарајућим чиновима приморава Вока на усавршавање градње кроз све већа и компликованија дела која ствара. Вок, након уништења његовог најсавршенијег дела, свети се Пламтећој Птици тако што распламсава страсну љубав између њеног и свог брата Ноћног Крила и ње. Након покушаја Пламтеће Птице да уништи Вока, он заробљава Ноћно крило у такозваној *Фанијомској зони*. Пламтећа Птица указује се и као криптонски аватар под именом Тара-Ак-Вар (енг: *Thara-Ak-Var*).¹⁵ Остала наведена божанства се помињу или појављују тек у траговима, тако да није могуће реконструисати све елементе криптонске митологије.

Међутим, круцијалан тренутак јесте појављивање Кал-Еловог претка Џафа-Ела (*Jaf-El*) током и након криптонског потопа. Сабирајући у себи улоге библијских

sippi, pp. 53–66.

12 Russo, E. (2018) *The Teachings of Rao: The Spiritual Avatar of the Red Sun*. Bradenton: Illuminated Publishing, p. III

13 Видети: *Krypton Chronicles*. Vol. 1, No. 3, November, 1981; *Action Comics*. Vol. 1, No. 886, April, 2010.

14 Видети: https://dc.fandom.com/wiki/Kryptonian_Gods, 10. 01. 2023.

15 Видети: [https://dc.fandom.com/wiki/Flamebird_\(New_Earth\)](https://dc.fandom.com/wiki/Flamebird_(New_Earth)), 10. 01. 2023.

ликова као што су Ноје, Авраам и пророк Исаија, односно обједињујући улоге пророка и верског реформатора, започиње преокрет од политеизму, ка монотеизму и хенотеизму. Проглашавајући идоле мртвима и проповедајући само једног бога Раоа, временом се формира раоизам као владајући религијски систем, трансформишући не само верску праксу већ и читаво криптонско друштво.¹⁶

РЕЛИГИЈА КРИПТОНА

Центар нашег истраживања базираћемо на телевизијској серији *Криптон* (*Krypton*, 2018) и то из два разлога: први је тежња самог аутора да генерише различите изворе који обрађују питање религије и други, происходећи из првог, што ова серија представља најдетаљнији приказ религијских учења и обредности раоизма.

Радња серије *Криптон* прати главног лика Сег-Ела (*Seg-El*), Кал-Еловог деду у борби против снага које су довеле до изопштења и стигматизације његове породице.¹⁷ Већ у првој епизоди појављује се лик првосвештеника раоизма, док је у трећој изложена кратка историја криптонског политеизма и наглашена уједињитељска улога бога Раоа. На самом почетку поменуте серије примећујемо социјални утицај раоизма и дубоку културолошку и економску сегрегацију у оквирима криптонског друштва, што јесте једна од наглашенијих тема у поменутом серијалу. Владавина сталешке теократије и изузетан технолошки развој чине криптонско друштво специфичним.¹⁸ Дубока подељеност на цехове и присутност утицаја религије на свакодневни живот доводе до сталног страха елита од побуне и друштвене дезинтеграције.

Утицај раоизма првенствено се огледа у присутности првосвештеника који носи назив *Глас Раоа* и представљен је са златном маском која му скрива лице. Одевен у церемонијалну одећу која се састојала од беле одежде налик јапанском кимону по коме су златним нитима исписани стихови из свете књиге раоизма и са златном маском са шест лица,¹⁹ био је врховни, како световни, тако и духовни ауторитет. Из свог кандорског седишта, првосвештеник је преко ужег владајућег круга остваривао потпуни утицај на друштвене, политичке и економске односе, свих класа, а поготову владајуће.

Већ смо поменули да религија раоизма почива на делу *Књија Раоа* које, заправо, не постоји у целости, али можемо реконструисати његове основне премисе. У том смислу *Књија Раоа* разумемо као синтезу целокупне верске традици-

16 Видети: *Krypton Chronicles*. Vol. 1, No. 3, November, 1981.

17 Видети: <https://www.imdb.com/title/tt4276624/>, 22. 01. 2023.

18 Криптонско друштво било је подељено на пет гилди или цехова: војни, научни, уметнички, верски и раднички. Најтајновитији, али и најутицајнији био је верски цех са организованим свештенством и првосвештеником на челу. За више информација видети: <https://dc.fandom.com/wiki/Kryptonians>.

19 *Криптон*, епизода 1.

је криптођана, са нагласком на религијском континуитету, на чијем је и у врху и у центру бог Рао. У серији *Крийшон* можемо чути молитву младе свештенице која рецитије стихове на дан почетка новог временског циклуса названог *Нова*,²⁰ а за које претпостављамо да представљају стихове из наведеног списка или су њим директно инспирисани:

„Свети Рао, из бескрајне празнине упалио си сунце.
Својом снагом поклонио си нам живот.
За твоју славу ми ти нудимо сопствену смрт.

Данас је дан када бежимо од таме греха и још једном обнављамо своју веру твојим светлом.

Данас је дан када поново живимо.
Данас је Нова.
Слава Раоу.”²¹

Из наведених стихова можемо јасно увидети стваралачку моћ једног бога и потпуну покорност верујућих. На другом месту читамо:

„Рођен из ништавила свемира,
пре почетка времена,
Свемоћни Рао,
ти који си упалио Сунце и створио живот,
предајем ти се.”²²

Творац живота и доносилац универзалне хармоније, бог Рао је био центар из кога се црпела не само лична вера кроз индивидуалне и заједничке молитве, што налазимо у више графичких новела и серија, већ и социјално–економска сигурност припадника гилди које нису директно биле повезане са религијом. Међуцеховске борбе, непостојање транспарентне судске власти и полицијска репресивност неке су од особина кандорског друштва у којима су институциона религија и владајућа елита имале одлучујућу улогу.

Вратимо се накратко центру раоизма оличеном у *Књижи Раоа* са неколико закључака: 1) спис не представља посебно религијско откривење, већ записану традицију која се вековима усмено преносила; 2) наведена традиција је подразумевала и

²⁰ *Нова* је верска церемонија недовољно познатог порекла, која је за циљ имала слављење препорађајуће снаге Раоа, а тиме и период препорода за целокупно друштво. Постојали су различити церемонијали у различитим временским периодима током *Нове*, а верска гилда је имала обавезу да одређене појединце помилује или драстично утиче на дужине затворских казни.

²¹ *Крийшон*, епизода 4.

²² *Крийшон*, епизода 5.

широко распрострањени политеизам; 3) језик књиге је поетски, са снажним референцама на питања стварања света и човека и 4) верска правила се односе на већину аспеката живота верника.

У ритуалном смислу, првосвештеник предводи све верске процесије, а поруку/проповед обавља, како у храмовном простору, тако и међу верницима ван њега. Поруку прате покрети руку који имају тајно значење и представљају посебну радњу коју извршава само првосвештеник. Такође, стиче се утисак да између првосвештеника и првог реда служитеља постоји наглашена дистанца која подвлачи Глас Раоа као издвојену, деификовану установу божанског ауторитета. Из наведеног уочавамо јасне реминисценције на египатску религију која се огледа у визуелним, обредним и идеолошким елементима. Као и у многим блискоисточним религијама, а у египатској посебно, центар веровања налази се у обожавању Бога сунца – Ра, односно на Ехнатонове реформе која из свог обредника искључује све богове, осим Бога сунчевог диска Атон-Ра. Такође, златна маска првосвештеника визуелно упориште налази у религијама микенске, египатске културе, као и култури Инка, али са незаменљивом ритуалном улогом коју налазимо у различитим облицима шаманизма.

На крају увиђамо да религија остаје основна полуга моћи и утицаја, без унутрашње воље ка еволуирањем. Она остаје затворена, мистична и псеудо-уједињујућа друштвена сила, са будућношћу која је, као што знамо, донела катастрофу и нестанак Криптоњана.

Занимљиво је, међутим, да ту не налазимо и крај раоизма. Наиме, у телевизијској серији *Супердевојка* (*Supergirl*) главна јунакиња присуствује верској служби која у потпуности наликује проповеди у протестантским еванђеоским заједницама, са пастором у главној улози и верницима који активно у њој учествују. Уместо Христа слави се Супердевојка и њене особине – она је месија која долази из другог савршенијег света.²³

НАДЧОВЕК КАО МЕСИЈА У ДИЈАЛОГУ СА ХРИШЋАНСКОМ ТЕОЛОГИЈОМ

Пред сам почетак Другог светског рата, 1938. године, канадски цртач Џозеф Шустер (*Shuster*) и амерички сценариста Џером Сигел (*Siegel*), који су били јеврејског порекла, објављују по први пут цртани лик надчовека који годинама након тога постаје један од симбола популарне културе. Протоком времена, лик Супермена је добијао на дубини и комплексности уз релативно честа трагања ка потенцијалним спиритуалним димензијама самог лика. Тако, прича о Супермену садржи елементе које можемо пронаћи у религијским фигурама библијске историје, чије је спасење у раној доби било од круцијалног значаја за спасење човечанства и испуњења Божијег плана. Следећа компаративна анализа би се односила на однос Супермена (Кал-Ела) и његовог оца Џор-Ела, који током спасавања свог јединог

²³ *Супердевојка*, сезона 3, епизода 17.

сина шаље на планету Земљу, уз речи да је потребан њеним становницима: „Они могу бити велики људи, Кал-Еле, ако то желе. Само им недостаје светлост да им покаже пут. Из тог разлога пре свега, и њихове способности да чине добро, послао сам им тебе... мој једини сине».²⁴ Из наведеног увиђамо јасне реминисценције на Господа који шаље свог Сина на земљу зарад њиховог спасења и искупљења. Најважнију симболику ипак налазимо у концепту Месије која је представљена у људском обличју. Месија је онај који је изабран за посебну улогу, који је помазан за моћ над народом, док је, са друге стране, у новозаветном смислу он персонификација праведности и доносилац мира. Иако представљен као непобедив, изузетних физичких способности и моћи, Суперменова снага се налази у непроменљивом моралном кодексу који је саставни део његове борбе против зла у најширем смислу. Другим речима, Супермен представља и моралног учитеља и моралног практичара, чије норме налазимо у књигама Старог и Новог завета. На крају, идеја Супермене смрти, чији сценаристички корени датирају из 80-их година 20. века, финализује се 1993. године у стрип епизоди која описује његову смрт и поновни долазак.²⁵ Иако у удаљеном облику, идеја васкрсења, односно бесмртности провејава у позадини приче, што Супермена наново ставља у контекст Бога/Месије. Кал-Ел, односно Супермен јесте и архетипски човек Адам, али и онај који на крају тежи повратку стабилности. Уколико бисмо причу о Супермену унели у већ изнете идеје религије раоизма, могли бисмо да закључимо да идеја спаситеља света у потпуности превазилази религијско, социјално, па и политичко учење његове родне планете, па као персонификација борбе против неправде он је сушта супротност идејама теократије и ауторитарности. Супермен представља кључну фигуру између два света која не само да представљају различите планетарне системе, већ и унутар њих религијске концепте чија је дуална природа приказана у једном обличју.

ЗАКЉУЧАК

Након изнетог, мишљења смо да значајан део сценарија серије *Криптон* јесте покушај да се запостављена тема верског стави у први план, јер питања о религијском идентитету најмоћнијег човека на свету никада нису била у првом плану. Спорадичност и разнородни сценаристички скокови у области духовности (са или без знака навода) чине проучавање основних идеја криптонске религије веома компликованим послом. Зато је потребно додати још неопходних елемената да бисмо у потпуности одгонетнули једно религијско учење, односно да бисмо стекли утисак о ширем контексту који се односи на спиритуалну културу замишљеног човечанства са планете Криптон.

Раоизам, иако сценаристички јесте замишљен као хенотеистички наставак политеизма, остаје тајновит када је у питању теологија и потпуна ритуална јасност.

²⁴ Видети: *Superman*. Warner Bros, САД, 1978.

²⁵ Видети: *Resurrection of Superman*. Action Comics, Issue 689, 1993.

Са друге стране, пренаглашена је његова световна природа, политички компромис је стално присутан, а приказана друштвена неједнакост радикална. Тако, мишљења смо да пре можемо говорити о идеолошким, него о теолошким премисама раоизма, барем када имамо у виду стрип и телевизијску продукцију. Технолошка супериорност и овладавање природом увек заузимају прво место, док су религија, историја и култура били од секундарне важности када говоримо о Криптону или Кандору. С тим у вези, немогуће је посматрати раоизам без узимања у обзир ванредне Суперменове улоге у историји човечанства. Закључујемо да Супермен својим етичким хабитусом и континуираном борбом против зла бива препознат као формални довршилац старог и представник новог доба у коме Земља и њена религија бивају у првом плану. Индиректно, Супермен је борац против старих структура моћи, па самим тим и њихових веровања и такав деификовани човек своју главну улогу види у равноправности и политичкој слободи. Долазећи из малог града у Канзасу, и бивајући за своју околину релативно непрепознатљив до зрелих година, Супермен се као праведник приказује свету понављајући оне биографске тачке које препознајемо код великих верских учитеља и реформатора.

У овом раду покушали смо да представимо раоизам из перспективе историјске религије, користећи расположиве материјале из различитих епоха и медија и уз десетине сценариста који су учествовали у стварању приче о Супермену – идеалном човеку који до самог краја остаје загонетка.

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА:

- Castro, A.T. (2015) Six Things That Plain Don't Make Any Sense About Superman, In Yeffeth, Glenn (ed.). *The Man from Krypton: A Closer Look at Superman*, Dallas: BenBella Books.
- Greenberger, R. and Pasko, M. (2010) *The Essential Superman Encyclopedia*, London: Titan Books Limited.
- Puhvel, J. (1987) *Comparative Mythology*, Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Reynolds, R. (1994) *Super Heroes: A Modern Mythology*, Jackson: University Press of Mississippi.
- Russo, E. (2018) *The Teachings of Rao: The Spiritual Avatar of the Red Sun*, Bradenton: Illuminated Publishing.

СТРИП:

- Action Comics*. No. 443, January 1975.
- Action Comics*. Vol. 1, No. 886, April 2010.
- Krypton Chronicles*. Vol. 1, No. 2, October 1981.
- Krypton Chronicles*. Vol. 1, No. 3, November 1981.
- Resurrection of Superman*. Action Comics, Issue 689, 1993
- World of Krypton*. Vol. 1, No 1, July 1979.

ФИЛМ И ТЕЛЕВИЗИЈА:

Planet Krypton „Man of Steel” Special Features, Journey of Discovery: Creating Man of Steel, 2013.

Superman, Warner Bros, САД, 1978.

Кријиџон, SyFy, САД, 2018.

Супердевојка, NBC, САД, 2015.

ИНТЕРНЕТ:

<https://dc.fandom.com>.

<https://www.imdb.com>.

Sergej Beuk

Belgrade Youth Centre

THEOLOGY AND/OR (POP)CULTURE

THE RELIGION OF KRYPTON

Abstract: From the end of the 1930s when superhero comics formally appeared, until the latest film and television interpretations, we have seen the extraordinary influence of characters and symbols, of which the most famous and certainly the most recognizable is Superman with his striking superhuman powers. In this paper we wanted to shed light on the religious imagination of different authors. This provided a basis for an attempt to reconstruct what we would call a spiritual background of the most famous character in the world comics. Providing knowledge about the history, mythology and especially about the religion of the planet Krypton, we dared to analyse Raoism as an ancient religion, with its cultural, theological, organizational and ritual peculiarities.

Key words: myth, religion, comics, Kal-El, Krypton, Rao, Raoism, guilds